

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ARASINDA SİBER ZORBALIK DAVRANIŞI

Prof. Dr. Nuran Bayram*

Müslüm Saylı **

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, üniversite gençliği arasında siber zorbalık davranışlarının ne ölçüde var olduğunu ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın örneklemini 612 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmada öğrencilerin %30, 6'sı en az bir kez tehdit veya küçük düşürülmek amacıyla siber zorbalığa maruz kaldıkları ortaya çıkarılmıştır. En fazla uygulanan siber zorbalığa e-posta olduğu, bunu sohbet odaları/mesaj panoları, yorumlar/sosyal paylaşım sitelerindeki faaliyetler olarak elde edilmiştir. Çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla siber zorbalığı uyguladıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldıkları sonucu elde edilmiştir. Sanal taciz mağdurları en fazla taciz edenlerden uzak durduğunu belirtmiş, daha sonra çevrimiçi metaryalleri engellediklerini ve saldırı içerikli materyalleri sildiklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, Üniversite öğrencileri

GİRİŞ

Teknolojideki gelişmeler, hayatımızı birçok alanda rahatlattığı gibi kimi olumsuzluklara da neden olmaktadır. Cep telefonları ve internetin günümüzde en yaygın kullanılan bir iletişim aracı olması, siber alemdeki nefreti ve tehditleri de arttırmaktadır.

“Siber zorbalık” (Cyber Mobbing, Cyber Bullying, E-Mobbing), sanal ortamda modern iletişim araçları kullanılarak başkalarına kasıtlı olarak hakaret edilmesi, aşağılanması, dışlanması, onların tehdit, teşhir ya da rahatsız edilmesidir. Shariff (2008) siber zorbalığı, web siteleri, anlık mesajlaşma, bloglar, sohbet odaları, cep telefonları, elektronik posta ve kişisel çevrimiçi profiller aracılığıyla diğer bireylerin tehdit edilmesi, aşağılanması veya onlara cinsel içerikli resimler ve mesajlar gönderilmesi olarak tanımlamaktadır (Eroğlu, 2011: 9). Siber zorbalık, internet üzerinden e-postalar, facebook, MSN Messenger gibi anlık mesaj sistemlerinde, sosyal ağlarda ya da sitelere videolar yüklenerek gerçekleşebileceği gibi, SMS'lerle ya da rahatsız edici telefon aramalarıyla cep telefonu yoluyla da yapılabilmektedir. Çoğu durumda kimliğini gizleyen saldırganın bu davranışlarının uzun süre devam ettiği görülmektedir. Bir eylemin siber zorbalık olarak adlandırılabilmesi için bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik araçlar kullanım şartıyla aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekir (Yaman vd., 2010: 167).

* Uludağ Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, nuranb@uludag.edu.tr, Tel: 0224 2941126.

** Birinci Sınıf Emniyet Müdürü / EGM Projeler Koordinatörü.

- ✓ **İsrar Edicilik:** Bir davranışı yapmak için önceden tasarlama
- ✓ **Tekrar Etme:** Zorba davranışlarını aynı biçimde ve sürekli gösterme
- ✓ **Zarar Verme:** Zarar vermenin amacı başkalarına acı çektirme

Yapılan araştırmalar Siber zorbalık davranışlarından en çok mağdur olanların gençler olduğunu, topluluk psikolojisiyle teknolojik araçları kullanan zorbaların her geçen gün artan tehditlerinin küresel sanal bir köye dönüşen dünyamızda insan yaşamını olumsuz etkilediğini, kişilerin kaygı ve korku içinde yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Tekrarlanma, zararlı davranışlarla oluşan fiziksel ve sözlü negatif davranışlar ve suçlu ile kurban arasındaki güç dengesizliği olmak üzere sanal tacizin üç tane negatif özelliği vardır (Aricak vd., 2008: 253; Li, 2008: 1787; Smith vd., 2008: 377; Zang vd., 2010: 2)

Sanal taciz online çevre ile olumsuz davranışlar ortaya konulmaktadır. İnterneti kullanmayı seven ve gerçek ismini saklayan bir kişinin birden bire başka bir online kullanıcıya saldırganca tepki göstermesidir (Aricak, 2009: 169). Literatürde elektronik haberleşme araçlarının sanal tacizi arttırdığı ispatlanmıştır (Aricak vd., 2008: 254; Campbell, 2005: 70; Smith vd., 2006: 379; Li, 2008: 1786; Raskauskas vd., 2007: 570).

Bu çalışmanın amacı, üniversite gençliği arasında siber zorbalık davranışlarının ne ölçüde var olduğunu, biçimini, sıklığını, mağdurların ne şekilde kendilerini korumaya çalıştıklarını ya da nasıl önlem aldıklarını, kimlere başvurduklarını ortaya çıkarmak ve siber zorbalığın önlenmesi konusunda hukuki mücadelenin de sınırlılıklarını tartışarak önerilerde bulunmaktır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Çalışmanın örneklemini Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin çeşitli bölümlerinde eğitim gören farklı sınıflardaki 612 öğrenciden oluşmaktadır. Dağıtılan anket formları gönüllü öğrencilerin kendileri tarafından doldurulmuştur.

Anket Formu

Çalışmada **ECIRCUS** (Education Through Characters With Emotional-Intelligence and Roleplaying Capabilities That Understand Social Interaction) tarafından geliştirilen ve pek çok ülkede öğrenciler arasındaki siber zorbalık davranışını ortaya çıkarmak amacıyla kullanılan (<http://osiris.sunderland.ac.uk/~cs0lha/entice/>) anket formu kullanılmıştır

BULGULAR

Çalışmaya katılanların 612 öğrencinin yaşları 18-25 arasında değişmekte olup, ortalama yaş 21, 62±1, 54 (ortalama±s.sapma) olarak elde edilmiştir. Çalışmaya katılanların yaklaşık %62'si kız öğrencilerden oluşmuştur. %51, 1 ile en fazla 3. Sınıf öğrencileri çalışmaya katılmıştır. Veri grubuna ait betimsel istatistikler Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1. Betimsel İstatistikler-1

Değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Kız	379	61, 9
Erkek	233	38, 1
Toplam	612	100, 0

Yaş		
18	10	1, 6
19	49	8, 0
20	72	11, 8
21	159	26, 0
22	160	26, 1
23	99	16, 2
24	33	5, 4
25	30	4, 9
Toplam	612	100, 0
Sınıf		
1. sınıf	88	14, 4
2. sınıf	76	12, 4
3. sınıf	313	51, 1
4. sınıf	135	22, 1
Toplam	612	100, 0

Tablo 2. Betimsel İstatistikler-2

Değişkenler	N	%
Bilgisayar kullanım sıklığı		
Haftada bir yada daha az	51	8, 3
Haftada 2-6 defa	155	25, 3
Hergün	406	66, 3
Toplam	612	100, 0
Günlük PC başında vakit geçirme zamanı		
Bir saatten daha az	105	17, 2
1-3 saat	322	52, 6
4-7 saat	141	23, 0
8 saat veya daha fazla	44	7, 2
Toplam	612	100, 0

Öğrencilerin %66, 3'ü her gün bilgisayar kullanırken, %52, 6'sı da günlük olarak 1-3 saat PC başında vakit geçirdiğini belirtmiştir.

Tablo 3. Çevrimiçi olduğunuzda genellikle neler yaparsınız (ilk üç sıra)

	1.sıra		2.sıra		3. sıra		N
	N	%	N	%	N	%	
1- Websiteleri/sayfalar	166	45, 2	93	25, 3	108	29, 4	367
2-Mesaj panoları	10	20, 4	20	40, 8	19	38, 8	49
3-Sohbet odaları	4	9, 3	15	34, 9	24	55, 8	43
4-Oyun oynamak	45	27, 6	55	33, 7	63	38, 7	163
5-Sörf yapma/Göz atma	24	15, 8	65	42, 8	63	41, 4	152

6-Resimler yük- leme/videolar	11	13, 8	29	36, 3	40	50, 0	80
7-Müzik indirmek	30	14, 9	93	46, 3	78	38, 8	201
8-Sosyal paylaşım (Facebook vb.)	233	51, 1	133	29, 2	90	19, 7	456
9-E-posta	87	31, 6	96	34, 9	92	33, 5	275

Öğrenciler çevrimiçi olduklarında en fazla sosyal paylaşım sitelerini gezdilerini belirtmiştir. Bununla birlikte yine ilk sırada sosyal paylaşım sitelerini gezenlerin oranı %51, 1'dir.

Tablo 4. Siber Zorbalık

Siber Zorbalık Durumları	Durum	Hiç		En az bir kez	
		N	%	N	%
Geçen 6 ay içinde, çirkin söz- lerle hitap edildiğiniz oldu mu veya tehdit edildiniz mi?	Mağdur	442	72, 2	170	27, 8
Geçen 6 ay içinde, kasıtlı ola- rak aktivitelerden hariç bırakıl- dınız mı, siz veya arkadaşları- nız hakkında yayılan kırıcı söylentiler yok yere sizi arka- daşlarınızla birbirine düşürdü mü?	Mağdur	475	77, 6	137	22, 4
Geçen 6 ay içerisinde, herhangi bir kişi sizi tehdit etmek veya küçük düşürmek amacıyla siber ortamlardan birini kul- landı mı?	Mağdur	425	69, 4	187	30, 6
Geçen 6 ay içinde herhangi bir kişiye çirkin adlarla hitap etti- niz mi veya herhangi bir kişiyi tehdit ettiniz mi?	Uygulayan	468	76, 5	144	23, 5
Geçen 6 ay içinde herhangi bir kişiyi kasıtlı olarak aktiviteler- den hariç bıraktınız mı, kasıtlı olarak başkalarını birbirine düşüren kırıcı söylentiler yay- dınız mı?	Uygulayan	496	81, 0	116	19, 0
Geçen 6 ay içinde herhangi bir kişiyi tehdit etmek veya küçük düşürmek amacıyla siber or- tamlardan birini kullandınız mı?	Uygulayan	472	77, 1	140	22, 9
Geçen altı ay boyunca sanal tacize tanık oldunuz mu?	Tanık	264	43, 1	348	56, 9

Çalışmaya katılan öğrencilerin %27, 8'i geçen 6 ay içinde, en az bir kez çirkin adlarla hitap edildiğini veya tehdit edildiğini; %22, 4'ü kasıtlı olarak akti-
vitelerden hariç bırakıldığını, kendisi veya arkadaşları hakkında yayılan kırıcı
söylentiler ile yok yere arkadaşları ile sorun yaşandığını; %30, 6'sı tehdit veya

küçük düşürülmek amacıyla siber ortamlardan birinin (e-posta, sanal alem, metin mesajları, sosyal paylaşım siteleri, video klipleri vb) kullanıldığını belirtmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %23, 5'i geçen 6 ay içinde, en az bir kez çirkin adlarla hitap ettiğini; %19'u herhangi bir kişiyi kasıtlı olarak aktivitelerden hariç bıraktığını, kasıtlı olarak başkalarını birbirine düşüren kırıcı söylentiler yaydığını; %22, 9'u bir kişiyi tehdit etmek veya küçük düşürmek amacıyla siber ortamlardan birini (e-posta, sanal alem, metin mesajları, sosyal paylaşım siteleri, video klipleri vb) kullanıldığını belirtmiştir. Ayrıca, çalışmaya katılanların %56, 9'u geçen altı ay içinde en az bir kez sanal tacize tanık olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5. Cinsiyet ile Siber Zorbalık

Cinsiyet	Siber Zorbalık Uygulama		Toplam
	Hiç	En az bir kez	
Bayan	309 66, 0%	70 48, 6%	379 61, 9%
Erkek	159 34, 0%	74 51, 4%	233 38, 1%
Toplam	468 100, 0%	144 100, 0%	612 100, 0%

Pearson Chi-Square: 14, 16; sd:1; Cramer's V: 0, 15; p=, 000)

Cinsiyet ile siber zorbalığı uygulama arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, Bayan öğrencilerin %66'sı hiç taciz uygulamamışken, erkek öğrencilerin yaklaşık %51'i en az bir kez siber zorbalık uyguladıklarını söylemişlerdir.

Geçen 6 ay içinde, çirkin adlarla hitap edilme veya tehdit edilme durumunda kalma ile kasıtlı olarak aktivitelerden hariç bırakılma veya hakkında yayılan kırıcı söylentiler yüzünden yok yere arkadaşları ile arasının açılması durumlarında en yaygın görülen taciz şekilleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 6. En yaygın görülen taciz türü (1-4 arası sıralama)

	1.sıra		2.sıra		3. sıra		4. sıra		N
	N	%	N	%	N	%	N	%	
1-E-posta	111	36, 6	67	22, 1	76	25, 1	49	16, 2	303
2-Sohbet odaları/Mesaj panoları	61	20, 8	88	30, 0	80	27, 3	64	21, 8	293
3-Yorumlar/sosyal paylaşım sitelerindeki faaliyetler	86	28, 5	92	30, 5	77	25, 5	47	15, 6	302
4-Telefon metin mesajları	65	22, 2	49	16, 7	55	18, 8	124	42, 3	293

Öğrencilerin birinci sırada karşı tarafa uyguladıkları taciz; %36, 6 ile e-posta, %20, 8 ile sohbet odaları / mesaj panoları, %28, 5 ile yorumlar/sosyal paylaşım sitelerindeki faaliyetler ve %22, 2 ile de telefon metin mesajları olduğunu belirtmişlerdir.

Geçen 6 ay içerisinde, herhangi bir kişinin karşı tarafı tehdit etmek veya küçük düşürmek amacıyla siber ortamlardan hangisini en yaygın olarak kullandığını görmek amacı ile aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 7. Karşı tarafı tehdit etmek veya küçük düşürmek amacıyla kullanılan siber ortamlar (ilk üç sıra)-MAĞDUR

	1.sıra		2.sıra		3. sıra		N
	N	%	N	%	N	%	
1-E-posta	91	56, 9	38	23, 8	31	19, 4	160
2-Sanal alem	23	22, 5	51	50, 0	28	27, 5	102
3-Size yönelik oluşturulan kırıcı bir internet sitesi	4	16, 7	6	25, 0	14	58, 3	24
4-Metin mesajları	23	20, 9	45	40, 9	42	38, 2	110
5-Negatif bir mesaj panosu/çevrimiçi blog girişi	9	27, 3	10	30, 3	14	42, 4	33
6-Çevrimiçi video klipleriniz	2	8, 0	12	48, 0	11	44, 0	25
7-Sohbet odası	9	11, 3	29	36, 3	42	52, 5	80
8-Karşılıklı oyunlar	23	34, 8	22	33, 3	21	31, 8	66
9-Sosyal paylaşım (Facebook vb.)	78	50, 3	36	23, 2	41	26, 5	155

Karşı tarafı tehdit etmek veya küçük düşürmek amacıyla kullanılan siber ortamlar içerisinde birinci sırada en fazla %56, 9 ile e-posta ve %50, 3 ile sosyal paylaşım siteleri yer almaktadır.

Geçen 6 ay içinde herhangi bir kişiyi tehdit etmek veya küçük düşürmek amacıyla taciz uygulayanların hangi siber ortamı en yaygın kullandığını görmek amacı ile aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 8. Karşı tarafı tehdit etmek veya küçük düşürmek amacıyla kullanılan siber ortamlar (ilk üç sıra)-UYGULAYAN

	1.sıra		2.sıra		3. sıra		N
	N	%	N	%	N	%	
1-E-posta	83	58, 9	27	19, 1	31	22, 0	141
2-Kırıcı bir internet sitesi	9	29, 0	14	45, 2	8	25, 8	31
3-Metin mesajları	42	37, 2	42	37, 2	29	25, 7	113
4-Mesaj panosu-Blog girişi	4	10, 8	19	51, 4	14	37, 8	37
5-Video klip	5	18, 5	10	37, 0	12	44, 4	27
6-Sohbet odası	11	13, 1	45	53, 6	28	33, 3	84
7-Online oyunlar	7	17, 5	10	25, 0	23	57, 5	40
8-Sosyal paylaşım (Facebook vb.)	65	40, 9	35	22, 0	59	37, 1	159
9-Sanal alem	13	16, 9	39	50, 6	25	32, 5	77

Sanal taciz uygulayan öğrenciler, en fazla e-posta, sosyal paylaşım siteleri ve mesajlarını kullanmışlardır.

Geçen 6 içinde en fazla **tanık olunan** sanal tacizi görmek amacı ile aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 9. Tacize en fazla tanık olunan siber ortamlar (ilk üç sıra)

	1.sıra		2.sıra		3. sıra		N
	N	%	N	%	N	%	
1-E-posta	141	56, 2	56	22, 3	54	21, 5	251
2-Kırcı bir internet sitesi	10	29, 4	16	47, 1	8	23, 5	34
3-Metin mesajları	55	30, 6	70	38, 9	55	30, 6	180
4-Mesaj panosu-Blog girişi	7	14, 6	17	35, 4	24	50, 0	48
5-Video klip	5	14, 3	13	37, 1	17	48, 6	35
6-Sohbet odası	32	28, 8	40	36, 0	39	35, 1	111
7-Online oyunlar	23	26, 4	33	37, 9	31	35, 6	87
8-Sosyal paylaşım (Facebook vb.)	119	45, 2	87	33, 1	57	21, 7	263
9-Sanal alem	32	18, 4	58	33, 3	84	48, 3	174

Sanal tacize tanık olan öğrenciler, en fazla e-posta, sosyal paylaşım siteleri ve mesajları olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 10. Sanal tacize uğradıktan sonra aşağıdakileri dedim

	N	%*
1.Taciz edenlere durmalarını söyledim	91	25, 1
2.Uzak durdum	169	46, 6
3.Hiçbir şey yapmadım	118	32, 7
4.Çevrimdışı kaldım	133	36, 6
5.Tacizle karşılık verdim	79	21, 8
6.Çevrimiçi olan bir arkadaşşıma anlattım	97	26, 7
7.Okul arkadaşşıma anlattım	102	28, 1
8.Anne ve babama anlattım	69	19, 0
9.Erkek/kız kardeşime anlattım	67	18, 5
10.Öğretmene anlattım	55	15, 2
11.Polise haber verdim	67	18, 5
12.Gülüp geçiverdim	101	27, 8
13.Saldırı içerikli materyalleri sildim	143	39, 4
14.Çevrimiçi materyali engelledim	155	42, 7
15.Çevrimiçi ID' mi veya takma adımdı değiştirdim	110	30, 3
16.Materyalin çıktısını alıp başkasına gösterdim	58	16, 0
17.Tacizi internet ya da cep telefonu sağlayıcısına bildirdim.	70	19, 3

*Sorulara cevap verenlerin % dağılımı

Sanal taciz mağdurları en fazla taciz edenlerden uzak durduğunu belirtmiş, daha sonra çevrimiçi metaryalleri engellediklerini ve saldırı içerikli materyalleri sildiklerini belirtmişlerdir.

Sanal tacize maruz kalan öğrencilerin en fazla gösterdiği tepkiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 11. Sanal tacize gösterilen tepkiler (ilk üç sıra)

	1.sıra		2.sıra		3. sıra		N
	N	%	N	%	N	%	
1-Kaygılandırdı	83	45, 4	31	16, 9	69	37, 7	183
2-Okul çalışmalarında konsantrasyon problemleri yarattı	10	31, 3	13	40, 6	9	28, 1	32
3-Kızdırdı	145	46, 6	119	38, 3	47	15, 1	311
4-Bedeni hastalıklar verdi (mide, baş ağrısı, boğaz ağrısı v.b.)	8	32, 0	10	40, 0	7	28, 0	25
5-Sinirimi bozdu	94	31, 0	135	44, 6	74	24, 4	303
6-Okulumu aksatma isteği yarattı	9	37, 5	7	29, 2	8	33, 3	24
7-İştahımı bozdu	6	16, 2	11	29, 7	20	54, 1	37
8-Arkadaşlarımla birlikte farklı davranmama sebep oldu	5	17, 2	9	31, 0	15	51, 7	29
9-Üzdü	25	16, 7	34	22, 7	91	60, 7	150
10-Evde farklı davranmama sebep oldu	5	16, 7	4	13, 3	21	70, 0	30
11-Uyku problemi yarattı	1	4, 8	6	28, 6	14	66, 7	21

Sanal tacize maruz kalan öğrencilerden %47'si bu olayın onları kızdırdıklarını, %45'i kaygılandırdığını ve %38'i okulu aksatma isteği yarattığını belirtmişlerdir

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmada öğrencilerin %30, 6'sı en az bir kez tehdit veya küçük düşürülmek amacıyla siber zorbalığa (e-posta, sanal alem, metin mesajları, sosyal paylaşım siteleri, video klipleri vb) maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Smith vd. (2006) çalışmasında %22, Walker vd. (2011) çalışmasında %11, Dilmaç (2009) %22, 5 olarak elde edilmiştir. En fazla uygulanan siber zorbalığın e-posta olduğu, bunu sohbet odaları/mesaj panoları, yorumlar/sosyal paylaşım sitelerindeki faaliyetler izlemiştir. Smith vd. (2006) çalışmasında ise %46 ile fotoğraf/video klipleri, Walker vd. (2011) %56 ile sosyal paylaşım siteleri bulunmuştur.

Çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla siber zorbalığı uyguladıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin siber zorbalık maruz kaldıkları sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç Smith vd. (2006), Dilmaç (2009), Arıca (2009), Kraft & Wang (2009), Turan vd (2011) çalışmalarının sonuçları ile örtüşmektedir.

Sanal taciz mağdurları en fazla taciz edenlerden uzak durduğunu belirtmiş, daha sonra çevrimiçi metaryalleri engellediklerini ve saldırı içerikli mater-

yalleri sildiklerini belirtmişlerdir. Sonuçta bu çalışma ile üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık olduğu ortaya konulmuştur. Bu nedenle bu konuda daha ayrıntılı çalışmalar yapılarak önlemlerin alınması gerekmektedir.

Türk Ceza Kanununda (TCK) direkt olarak siber zorbalık başlığı altında bir ceza maddesi yoktur. Bunun yerine Türk Ceza Kanununda siber zorbalık davranışına uygulanabilecek pek çok hüküm bulunmaktadır.

- ✓ Sanal şiddet uygulayarak bir kimsenin yaşamına son verilmesi halinde kasten insan öldürme (Madde 81),
- ✓ İntihara yönlendirme (Madde 84),
- ✓ Eziyet (Madde 96),
- ✓ Tehdit (Madde 106),
- ✓ Ayırıcılık (Madde 122),
- ✓ Kişilerin huzur ve sükununu bozma (Madde 123),
- ✓ Hakaret veya sövme (Madde 125),
- ✓ Özel yaşamını izleyerek, iletişimine müdahale ederek içeriğini alay konusu etmek, haberleşmenin gizliliğini ihlal (Madde 132),
- ✓ Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (Madde 133),
- ✓ Özel hayatın gizliliğinin ihlali (Madde 134),
- ✓ Kişisel verilerin kaydedilmesi (Madde 135),
- ✓ Özel yaşamın gizliliğini ihlal, kişisel verilerin kaydedilmesi kişisel verileri yok etmemek (Madde 138).

Siber zorbalık davranışının ne olduğuna dair gençlerin, hatta orta öğretimden itibaren bireylerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu durumda ailelere, ilköğretim ve lise öğretmenlerine çok büyük görevler düşmektedir. Siber zorbalığın mutlaka cezasının olduğu ve uygulayıcıların da yaptıklarının suç olduğu bilincinin aşılması gerekmektedir. Siber zorbalık mağdurları korktukları için çevrelerine duyurmadıklarından dolayı, bu suç türü giderek yaygınlaşmaktadır.

KAYNAKLAR

- Arıcağ T. (2009) "Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students", Eurasian Journal of Educational Research, 34, pp. 167-184
- Arıcağ, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoğlu, A., Sarıbeyoğlu, S., Ciplak, S., Yılmaz, N., & Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish Adolescents, " Cyberpsychology & behavior (11:3), pp 253-261.
- Campbell, M. (2005) "Cyber bullying: An old problem in a new guise?, " Australian Journal of Guidance and Counselling (15:1), pp 68-76.
- Dilmaç B., (2009), Psychological Needs as a Predictor of Cyber bullying: a Preliminary Report on College Students, Educational Sciences: Theory & Practice, 9 (3), 1307-1325
- Eroğlu Yüksel, (2011), Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Kraft E. M., Wang J., 2009, Richard Stockton College of New Jersey, USA Effectiveness of Cyber bullying Prevention Strategies: A Study on Students' Perspectives International Journal of Cyber Criminology, Vol 3, Issue 2 July - December 2009, 513-535

Li, Q. (2007) "New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools, " *Computers in Human Behavior* (23), pp 1777-1791.

Li, Q. (2008) "A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying, " *Educational Research* (50:3), 01 September, pp 223-234.

Raskauskas, J., and Stoltz, A.D. (2007) "Involvement in Traditional and Electronic Bullying Among Adolescents, " *Developmental Psychology* (43:3), pp 564-575.

Smith, P., Mahdavi, J., Carvalho, M., & Tippett, N. (2006). An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying. London: Unit for School and Family Studies, Goldsmiths College, University of London.

Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., and Tippett, N. (2008) "Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils, " *Journal of Child Psychology and Psychiatry* (49:4), pp 376-385.

Turan N, Polat O., Karapırılı M., Uysal C., Turan S.G., 2011, The new violence type of the era: Cyber bullying among university students Violence among university students, *Neurology, Psychiatry and Brain Research* 17, 21 -26

Yaman E., Eroğlu Y., Peker A., (2010), Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık, *Kaknüs Yayınları*, İstanbul

Walker C. M., Sockman B. R., Koehn S., 2011, An Exploratory Study of Cyberbullying with Undergraduate University Students, *TechTrends*, Volume 55, Number 2, 31-38

Zhang, Angela Ting; Land, Lesley Pek Wee; and Dick, Geoffery, "Key Influences of Cyberbullying for University Students" (2010). *PACIS 2010 Proceedings*. Paper 83. <http://aisel.aisnet.org/pacis2010/83>

*Bu makale "Suc Önleme Sempozyumu"nda (7-8 Ekim 2011) sunulmuştur.